

Ramháb Mária

Új kultúraközvetítő modell a kistelepüléseken A Bács-Kiskun megyei Könyvtárellátási Szolgáltatás

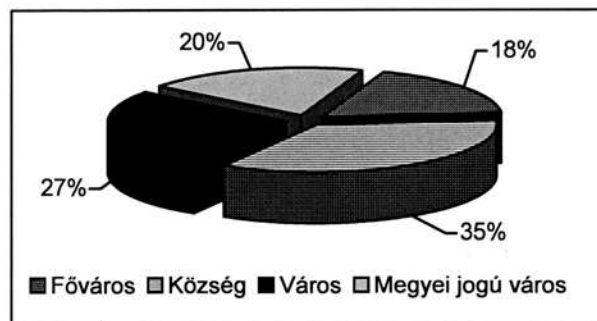
A kistelepüléseken a kulturális élet nagyon sokféle, az emberek lehetőségeit meghatározza a település intézményeinek léte/nemléte, működésük, személyzetük. Növelhető-e a meglévő létesítmények szolgáltatóképessége egy olyan komplex hely és szolgáltatási rendszer kialakításával, ahol optimálisan, átfogóan biztosíthatók a lakosság számára az állami kulturális szolgáltatások éppúgy, mint az önszerveződő közösségépítés feltételei? Egy másfajta kultúraközvetítő modell kialakításával talán az eddigieknél nagyobb eséllyel. Ebben meghatározó a sokoldalú könyvtári ellátás, amelyben egyaránt hangsúlyos szerepet kap az információs és közösségi szolgáltatás.

A kistelepüléseken élők többségének könyvtári ellátása az 1990-es években kialakult önkormányzati rendszerben még tovább romlott Magyarországon. A kezdetektől szűkös forrással rendelkező önkormányzatok helyenként a meglévő szolgáltatásokat sem tudták fenntartani, nemhogy továbbfejleszteni. A kedvezőtlen működési feltételek (rossz állagú, könyvtári célra alkalmatlan épületek, helyiségek, minimális gépesítettség) mellett még nagyobb gond az elavult, lepusztult könyvgyűjtemények, a személyi ellátatlanság mind a ráfordított munkaidőben, mind a szakképzettségben. Sok helyen a már szakmailag is magukra maradt kultúraközvetítők saját lehetőségeik határához értek. Ezt a helyzetképet 2003-ban az a munkacsoport állapította meg, amelyet a *Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM)* bízott meg a 2003–2007. évi könyvtári terület stratégiai céljai között szereplő kistelepülési könyvtári ellátás megoldásainak kidolgozásával.

A lakosság 35%-a községekben él, ezért jelentős azoknak a száma, akik érintettek a kistelepülési könyvtári ellátás korszerűsítésében (1. ábra).

A lakosság könyvtári ellátása – alapvetően a közigazgatást követve – többségében az önkormányzatok által fenntartott önálló vagy integrált intézmények működtetésével történt idáig. Ez jellemző a kistelepüléseken is, noha az 1997. évi CXL. tv. lehetővé teszi az önkormányzatoknak, hogy ezen kötelező feladatukat – intézményfenntartás helyett – nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével teljesítsék. Ez a sajátos forma az önálló önkormányzati rendszerhez alkalmazkodik, ugyanakkor törvényes lehetőséget kínál egy hatéko-

nyabb, szakszerűbb ellátás megteremtésére a könyvtári rendszerbe illeszkedve. Az is lényeges, hogy az idézett törvény az önkormányzatoknak nem kizárólagosan közművelődési intézmény fenntartását, hanem közösségi szintér működtetését határozza meg, ami többféle formában tehető meg.

1. ábra A lakosság megoszlása településfajtként

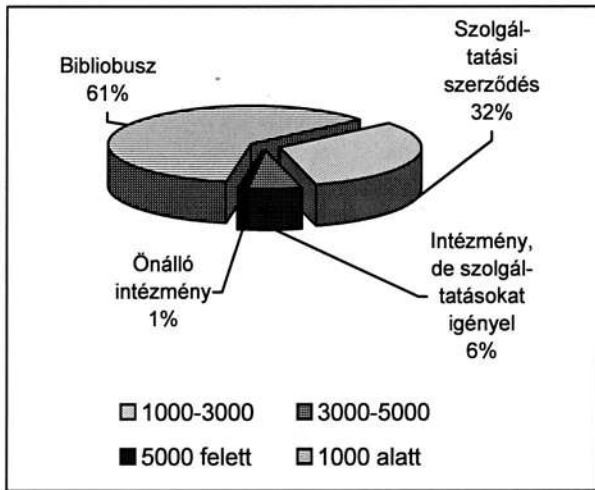
A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer

2004-ben már megszületett a *Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR)* koncepciója, amelyet – a munkacsoport javaslatának megfelelően – a 2005. január 10-i miniszteri értekezlet elfogadott, majd a 2005. március 7-i *Kulturális Közlönyben* közzétett. A KSZR koncepciója szerint a cél, hogy a lakosság magasabb színvonalú ellátáshoz jusson. A *korszerű és egységes minőségi ellátás megteremtése érdekében forrásbővítésre és összpontosításra van szükség a következő területeken:*

- működési források,
- infrastruktúra,

- könyvtári személyzet,
- szolgáltatások.

A KSZR-nek szolgáltató (a megyei és nagyvárosi könyvtárak), illetve szolgáltatást igénybe vevő (községi, intézményi) tagjai vannak (2. ábra).

2. ábra Községi könyvtárellátási formák

A KSZR szolgáltatásai több szinten működtethetők, figyelembe véve a következőket:

- a település nagyságrendje,
- a magasabb szintű könyvtári ellátás elérhetősége,
- a jelenlegi könyvtári szolgáltatás korszerűsítésének leghatékonyabb módja.

Nem kérdés, hogy a jogi szabályozás után a gyakorlati változásokat miért éppen a többcélú kistérségi társulások megalakulása hozta meg – csaknem hat évvel később – 2004-től a mozgókönyvtári ellátás elindításával. Bizonyára azért, mert először rendelt kézzelfoghatóan fejlesztési és működési forrásokat a kistéleplésen élők könyvtárellátásának javítására.

A KSZR-be foglaltak gyakorlati megvalósításához az jelentette az első lehetséges lépést, hogy a 65/2004. (IV. 15) korm. rendelet, amelynek célja a többcélú kistérségi társulások közszolgáltatási feladatellátásának ösztönzése volt pályázati támogatás útján, beemelte ezek sorába választható feladatként a mozgókönyvtári ellátást is. 2004-ben 76 pályázatot adtak be, a rendelkezésre álló keret 7,7 milliárd Ft volt a következő feladatokra:

- közoktatás,
- gyermekjólét,
- szociális támogatás,
- egészségügy,
- területfejlesztés,

- belső ellenőrzés,
- mozgókönyvtári ellátás.

21 könyvtári pályázat nyert, amivel elkezdődött ezekben a kistérségekben a KSZR kiépítése, több mint 150 millió Ft-os forrásból.

2005-ben a 36/2005. korm. rendelet szerint 6,5 milliárd Ft-os keretre pályázhattak az újonnan bekapcsolódó kistérségek, valamint azok, amelyekkel bővítették a csatlakozó települések számát. Így újabb tíz kistérségben indult meg a munka több mint 90 millió Ft-os támogatással.

A támogatás célja, hogy a mozgókönyvtári ellátással a nyilvános könyvtári szolgáltatás utazás nélkül legyen elérhető a kistérségi kistéleplésen élő valamennyi lakos számára. Ennek megvalósításához az önkormányzatokat különböző kötelezettségek terhelik, amelyekhez azonban pályázati támogatást is igényelhettek.

A társulás (önkormányzat) kötelezettségei

Olyan könyvtári szolgáltatóhely kialakítása, ahol:

- a kiszállított állomány elhelyezhető;
- a könyvtári eszközök biztonságosan tárolhatók;
- a szolgáltatások fogadhatók.

Támogatás igényelhető a következőkre:

- helyiség vásárlása, kialakítása;
- könyvtári bútorok, eszközök vásárlása;
- informatikai és egyéb technikai eszközök beszerzése;
- gépkocsi, telefon, posta, dokumentumok költségei.

A pályázatok mellett az 5/2005. korm. rendelet 9 milliárd Ft normatív támogatást adott a 2004. november 30-ig megalakult többcélú társulásoknak a megadott feladatok elvégzésére. Ebből 23 kistérség mintegy 211 millió Ft-ot igényelt mozgókönyvtári ellátásra. 2006-ban már csaknem duplájára, 43-ra emelkedett a bekapcsolódó kistérségek száma, és közel 715 millió Ft-ból gazdálkodhattak a mozgókönyvtári ellátást végzők. 2007. január elején tovább növekedett a csatlakozók száma: 66 kistérségben 1002 településre jut el a szolgáltatás, amelynek több mint 1302 millió Ft lett a forrása. Hat megyében még nem indult el az ellátás, de közülük többen folyamatban van a megállapodás. Békés és Csongrád jellemzően nem kistélepléses megye, így érthető, hogy nem választották a kistérségi mozgókönyvtár-ellátási formát.

Közkinccs program

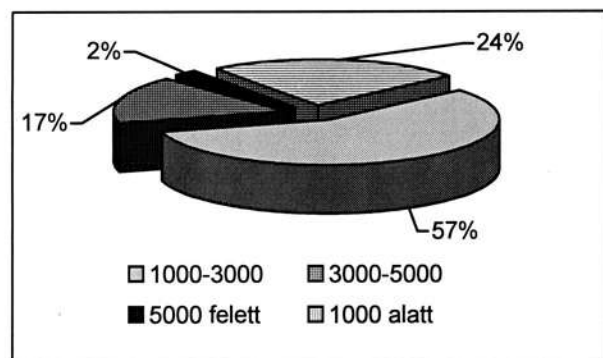
Ezekben az években az NKÖM *Közkinccs programja* lehetőségeket kínált a kultúráközvetítő intézmények, szervezetek megújulására, széles körű összefogására. „*Kell egy hely*” – hangzik a Közkinccs szlogenje, amit megítélésünk szerint a program megvalósítás során is kiemelt fontosságúnak kell tekinteni. Ez nem jelent kevesebbet – elsősorban a kistelepüléseken –, mint hogy optimális megoldást találjunk egy olyan hely kialakítására, működtetésére, amely a lakosságnak átfogóan teszi elérhetővé az állami kulturális szolgáltatásokat, és messzesemenőig segíti az önszerveződő közösségépítést is.

A *Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Kollégiuma* a kistelepülések könyvtári állományának megújítására, a gyűjtemények selejtezésére, feldolgozására, a nyilvános szolgálati terek berendezésére írt ki pályázatokat az elmúlt években, segítve ezzel a kistelepülések könyvtári ellátásának korszerűsítését.

Új kultúráközvetítő modell Bács-Kiskun megyében

Könyvtár, Információs és Közösségi Hely

Bács-Kiskun megyében a lakosság 46%-a községekben él, amelyek között a nagyobb lélekszámú települések a jellemzőek. Az 1000 lakos alatti települések száma 24% (3. ábra), de ezek nem bokrokban, hanem inkább szétszórva, egymástól távol találhatóak. A megyében így nem lehet hatékony könyvtárellátási szolgáltatást nyújtani bibliobusszal, az állandó, köépületes megoldásra kell törekedni. A kistelepüléseket ugyanakkor be kell kapcsolni a könyvtárellátási rendszerbe a hatékonyabb és korszerűbb ellátás érdekében.

3. ábra A Bács-Kiskun megyei községek lakónépségségi megoszlása

A Bács-Kiskun megyei Könyvtárellátási Szolgáltatás

A *Katona József Könyvtár* az elsők között fogott hozzá a KSZR megyei szintű megvalósításához. Szervezeti átalakítással létrehozta a *Bács-Kiskun megyei Könyvtárellátási Szolgáltatás (BKCSZ)* szervezeti egységét, amelynek kiemelt feladatai között szerepel a kistelepülési könyvtári ellátás. A területhez integrálódott a városkörnyéki és az *Otthon* könyvtári ellátás, a megyére kiterjedő nemzetiségi könyvtári szolgáltatás, a megyei szintű továbbképzés, rendezvényszervezés, statisztikai adatgyűjtés, adatszolgáltatás. A szolgáltatási egység feladatait egy osztályvezető irányításával két felsőfokú és három középfokú szakképesítésű munkatárs látja el szoros együttműködésben a többi szervezeti egységgel.

A KSZR szolgáltatását ma számos helyen a többcélú kistérségi társulásokon keresztül veszik igénybe az önkormányzatok. Ezeknél az adott társulás hoz határozatot először – amelyet az önkormányzatok helyi döntése előz meg – arról, hogy a feladatai között szerepelteti a mozgókönyvtári ellátást, és annak teljesítésével a megnevezett szolgáltató könyvtárat bízza meg. Ezt a társulás és a szolgáltató könyvtár közötti szerződés rögzíti. Ezután a szolgáltató könyvtár minden érintett önkormányzattal – a helyi sajátosságokat is figyelembe véve – külön-külön szerződik a feladatok ellátására.

Bács-Kiskun megyében tíz meglehetősen különböző kistérség van. A legkisebbek a jánoshalmi, kiskunmajsai négy településből, a legnagyobbak a bajai, kalocsai húsz településből állnak. A Katona József Könyvtár elsőként a kecskeméti kistérségben indította el a mozgókönyvtári ellátást nyolc, illetve ma már kilenc településen, majd a kiskörösi kistérségben született döntés kilenc település bevonásáról, ahol 2007-ben kezdődik a szolgáltatás. Egy kistelepülési modell megvalósulásának vannak kritériumai, amelyek közül a legnehezebb a szolgáltatóhely korszerűsítése.

Korszerű kistelepülési szolgáltatóhely kialakítása

A legfontosabb, hogy a meglévő infrastruktúrát – épület, berendezések, felszerelések – teljesen át tudjuk alakítani, meg tudjuk újítani. 2006–2007 januárjáig három kistelepülésen történt meg az épület teljes körű felújítása az NKÖM Közkinccs pályázatának támogatásával.

Kunbaracs (680 fős kistelepülés) lett az első „köz-kincs hely”. A korábbi művelődési ház épületében volt a könyvtár két kis zsúfolt helyisége, és a folyosó végén egy külön helyen eldugva az eMagyarország Pont gépei. Az első ütemben megtörtént a nyílászárók cseréje, az épület külső-belső tatarozása. A második ütemben új könyvtári bejárat kialakításával, három helyiség egybenyitásával, burkolatcserével, korszerű világítás beszerelésével, teljesen új egyedi könyvtári célbútor beállításával létrejött egy komplex szolgáltatóhely. A korábbi eMagyarország Pont átkerült a könyvtár első helyiségébe. A helyén egy kisebb létszámú közösségi hely nyílt, a nagyszámú közönség befogadására alkalmas nagyterem mellett. Új utcai tábla hirdeti: *Könyvtár, Információs és Közösségi Hely*, amely heti 40 órát tart nyitva (4. ábra). A teljes átalakítás, megújítás egy 3 és egy 4 millió Ft-os minisztériumi pályázati támogatással valósult meg.

4. ábra A kunbaracsi szolgáltatóhely

Fülöpháza egy 888 lakosú település, ahol a „Köz-kincs hitel” volt az újjászületés alapja. A hátrányos helyzetű kistelepülésnek a 20 millió Ft-os hitel felét kell kamat nélkül visszafizetnie húsz év alatt. Itt teljes körű épületrekonstrukció valósult meg, amelybe beletartozott a nagyon rossz állapotú tetőszerkezet felújítása, a burkolat és a nyílászárók cseréje, külső-belső tatarozás, festés, helyisé-

gek egybenyitása. Kunbaracsához hasonlóan egyedi bútorral rendeztük be a könyvtári és információs helyiségeket, ugyancsak összevonva a könyvtár és az eMagyarország Pont szolgáltatásait. A nagyterem is megújult, mint ahogy a mellette lévő klubhelyiség is, illetve az emeleti kiállítótér. Az épület mellett játszóteret, szabadtéri programok rendezésére alkalmas közösségi tereket alakítottunk ki.

A kiskörösi kistérségben az alig több mint ezer lakosú *Kaskantyú* az első kitérési pont, amely szintén a Köz-kincs és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával újult meg ez évben a Magyar Kultúra Napjára. Itt egy második ütemre van szükség ahhoz, hogy az elavult, lepusztult régi mozi és színházterem is átalakuljon funkciójában, külső megjelenésében.

A „Kell egy hely” filozófiája, szellemisége – vagyis hogy egy hely kell a korábbi alacsony szintű, párhuzamos szolgáltatások helyett – ezeken a településeken mára megvalósult. Többi szolgáltatóhelyünkön is ütemesen szeretnénk előrelépni a működési feltételek javításában, de ehhez pályázati forrásokra van szükség.

Az épületek felújítása, új berendezése, korszerű technikai eszközökkel való ellátása önmagában azonban nem elegendő. Az előrelépést a BKSZ részeként való működésük jelenti, amely biztosíték a hatékonyabb és magasabb szintű szolgáltatásra.

Az információs és kommunikációs technológia fejlesztése

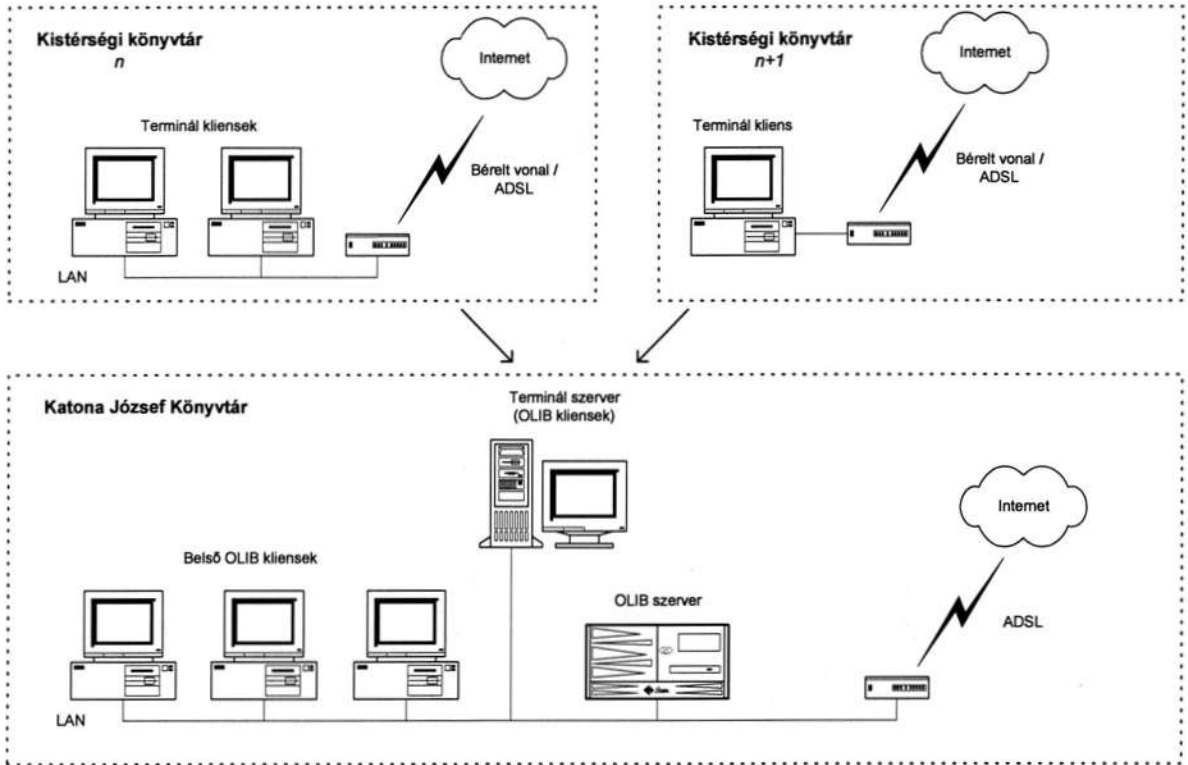
Az épületek korszerűsítése mellett a modell alapja az egységes számítógépes rendszer kialakítása. Csaknem minden kistelepülésen megtalálható a szélessávú internet, sajnos nagyon eltérő minőségben. Ennek továbbfejlesztése azért fontos, mert a BKSZ alapja az elektronikus szolgáltatás, kapcsolattartás.

A szolgáltató könyvtár számítógépes rendszerének (5. ábra) tagja lesz a kistelepülés szolgáltatóhelye is, ami nemcsak költséghatékony, hanem szakmailag magas szinten támogatott.

Gyűjteményszervezés – dokumentumellátás

A szolgáltatóhelyek gyűjteményeinek jellemzői:

- a lakosság számához viszonyítva túl nagy, ugyanakkor jelentősen elavult, elhasználódott állomány;

5. ábra A kistérségi könyvtárak csatlakozása az OLIB rendszerhez

- az dokumentumokat szinte egyáltalán nem tárták fel;
- különösen a gyermekirodalom szegényes az olvasótábor összetételéhez képest;
- leginkább csak könyvek vannak, esetleg néhány hangzó anyag;
- az állomány nyilvántartása hiányos, az állományellenőrzés szabálytalan és ritka.

A BKSZ szakemberei a szolgáltatást a gyűjtemények rendbetételével kezdik. A 2004. évi belügyminisztériumi, illetve a 2006. évi Nemzeti Kulturális Alaptól kapott pályázati támogatással elvégeztük a szolgáltató helyszíneken az állomány alapos selejtezését, rendezését. Az alapállományban a megmaradó dokumentumok vannak, amelyek adatai bekerültek a szolgáltató könyvtár adatbázisába (1. táblázat). A dokumentumokat vonalkóddal és rak-tári jelzettel látjuk el.

Látható, hogy a nagymértékű leválogatást érdemi gyarapodás követte, nagyrészt a normatíva keretéből, de több önkormányzat ezt további forrásokkal is kiegészítette, illetve pályázati támogatásokat is bevontunk. Ennek köszönhetően ma az állományok megújultak, 10–15%-uk az utolsó két év beszerzése. Az igényekhez igazodó állomány kialakítása – dokumentumtípus, példány és tartalom szerint – a következő évek szakmai feladata.

1. táblázat
A kistérségek állományadatainak alakulása a szolgáltatóhelyeken

	Lakosság száma 2005. január 1.	Állomány a leválogatás		Állomány 2006. december 31.
		előtt	után 2004.	
Felsőrajos	992	2970	2700	3 600
Fülöpháza	888	10 100	3700	4 300
Helvécia	4150	65 50	4400	4 700
Kunbaracs	680	9 700	3700	4 400
Ladánybene	1708	8 050	5700	6 300
Nyárlőrinc	2407	11 300		12 000*
Szentkirály	1978	10 800	8800	9 400
Tiszaug	912	4100	3200	3 900

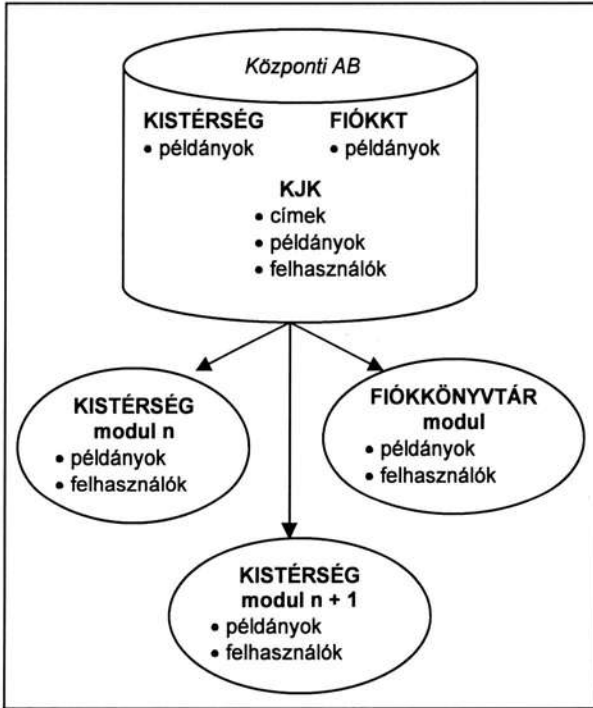
*Nyárlőrincen még nem történt meg a leválogatás, mivel előbb a könyvtár új helyre költöztetése a cél.

A gyűjtemény nyilvántartása, feltárása az OLIB integrált könyvtári rendszerben

A csatlakozás feltételei:

- a példányadatok bevitel az OLIB integrált könyvtári rendszerbe, honosítás webes katalógusban, lelőhely szerint szűrhetően (6. ábra);

- külön modul kialakítása: olvasói nyilvántartás, kölcsönzés, keresés;
- megfelelő szerver- és szoftverháttér;
- hardverbeszerzés: vonalkódolvasó, megfelelő kapacitású számítógép a helyszínen;
- szélessávú internetkapcsolat.

6. ábra Az Olib rendszer a kistérségi könyvtárakban

A szolgáltató könyvtár elektronikusan küldött ajánlólistákkal vonja be a helyi könyvtárost az optimális gyarapításba. Nemcsak a beszerzés lebonyolítása, hanem utána a dokumentumok nyilvántartásba vétele, raktári jelzettel és a kölcsönzéshez szükséges vonalkóddal való ellátása is a szolgáltatás része.

Költséghatékony, szakszerű munkavégzés

Az együttes gyarapítás előnyei:

- a nagy példányszámú vásárlás 30-40%-os árkedvezményt jelent, áfa-visszaigénylés, a megtakarítás visszaforgatása a kistelepülés állományára;
- széles körű tájékozódási lehetőség az interneten;
- párhuzamos munkák kiiktatása (a bibliográfiai tételeket egyszer rögzítik, utána csak honosítják);
- szakszerű feltárás;
- pontos statisztikai adatszolgáltatás;
- a korszerű IT költségmegosztása.

Fő cél:

az egységesen magas szintű, költséghatékony dokumentumszolgáltatás megteremtése.

Információs szolgáltatás

Az információs szolgáltatás alapja ezeken a kistelepüléseken is a megújult dokumentumállomány, amelyhez minden további szolgáltatás csatlakoztatható. A számítógépes munkaállomások – általában 4-8 – lehetővé teszik az internetes adatforrások elérését. A megyei könyvtár széles körű helyismereti adatbázissal segíti a tájékoztatást. Kiemelt szerepe van az európai uniós információs szolgáltatásnak is, amely nemcsak elektronikusan történik, hanem a helyben kialakított európai uniós polcon kínált változatos kiadványokkal, szóróanyagokkal is. A modellhelyeken a lakosság tájékoztatását segítő minden információs szolgáltatót igyekszünk bevonni a munkába. Az infrastruktúra megosztásával, jobb kihasználásával, a szakmai tudás koncentrálásával az emberek magasabb szintű ellátáshoz jutnak egy helyen. A kistérség szaknásadói különböző időpontokban tájékoztatják a lakosságot, segítik ügyeik intézését (2. táblázat).

2. táblázat

Könyvtár, információs és közösségi hely – beosztás Kunbaracson

Időpont	Téma	Tanácsadó
Kedden 13-15 óra	Szaktanácsadás, konzultáció, ügyintézés	Nemzeti vidékfejlesztési tanácsadó
Csütörtökön 8-12 óra	Agrárinformációs szaktanácsadás, konzultáció, ügyintézés	Falugazdász
Kedd, csütörtök, péntek időpont-egyeztetéssel	Egészségvédelem	Szociális asszisztens, gyógymasszőr, fizioterápiás tanácsadó
Hétfő-péntek 7.30-15 óra	Elektronikus ügyintézés, közhasznú információ	Foglalkoztatási információs tanácsadó, információs társadalmi tanácsadó
Nyitvatartási időben	Agrárinformációs tanácsadás	Könyvtáros
Havonta	<i>Kunbaracsi Híromdó</i>	A szerkesztőség lakossági tájékoztatója
Kedd, csütörtök, péntek időpont-egyeztetéssel	Fazekas foglalkozás	Szakember

Közösségi szolgáltatások

Fontos, hogy a közösségnek ne csak szervezett lehetőségeket kínáljunk, hanem segítsük önszerveződésüket is minél több eszközzel. A BKSZ elsődlegesnek tekinti, hogy a lakosság korszerű tájékozódásához, elektronikus ügyintézéséhez tanulási feltételeket teremtsen. A kistérségen belül hűszórás lakossági internettanfolyamokat szervezünk kezdőknek több település egyidejű bevonásával. A helyi számítógépeket a tanulás idejére kiegészítjük a kecskeméti kistérség mobil gépparkjával, így minden hallgatónak jut gép. A szolgáltatások igénybevétele a legnagyobb mértékben azokon a településeken növekedett, ahol az emberek már részt vettek ilyen tanfolyamokon.

3. táblázat

Közösségi programok a kistélepüléseken

Programok	Felsőlajos	Fülöpháza	Helvécia	Kunbaracs	Ladánybene	Nyáriőrinc	Szentkirály	Tiszaug
Szakmai továbbképzés könyvtárosoknak	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Felhasználóképzés – lakossági tanfolyamok			☺	☺	☺	☺		
Internet Fiesta országos rendezvénytársorozat	☺			☺	☺		☺	
Könyvünnepek (Ünnepi könyvhét, Gyerekek hónapja)		☺		☺	☺	☺	☺	☺
Országos Könyvtári Napok – „Összefogás körút”	☺	☺		☺			☺	
Közösségi játékok gyerekeknek (levelezős forma)		☺	☺			☺	☺	☺
Könyvtári játékok gyerekeknek a helyszínen vagy a Katona József Könyvtárban a munkatársak közreműködésével	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Tematikus, évfordulós kiállítások		☺		☺				
Europe Direct rendezvények (lakossági fórumok, közösségi programok)		☺		☺			☺	

Alapvető törekvésünk a gyerekek bevonása különféle megyei és országos programokba. Van, amikor adott helyszínen szervezünk programot, főként, ha író, költő, neves személyt látunk vendégül. Alkalmanként a gyermekeket utaztatjuk, hogy be tudjanak kapcsolódni a megyeszékhely programjaiba. A szolgáltató megyei könyvtár – a *Kincskeresők Egyesületével* közösen – gondoskodik a gyerekek olvasás-népszerűsítő játékos programkínálatáról, nemcsak a személyes találkozásokat, hanem gyakran a levelezős és internetes formákat is kihasználva. Teljes kiállítások szállítása, bemutatása ugyanúgy szerepel szolgáltatásaink között, mint lakossági fórumok, találkozók megszervezése (3. táblázat).

Emberi erőforrás a kistélepülések könyvtári ellátásához

A BKSZ szakemberei – a könyvtár felújítása, berendezése, az állomány rendbetétele alatt – szoros munkakapcsolatba kerülnek a kistélepülésen szolgáltató személlyel. A közös munkavégzés számos lehetőséget kínál szakmai kérdések megbeszélésére, a legjobb gyakorlat, kapcsolattartás kiépítésére. Arra törekszünk, hogy távoli munkatársként ugyan, de szakmai közösségünk részének érezze magát a könyvtáros, aki továbbra is önállóan végzi munkáját, de már egy szolgáltató csapat áll mögötte. Az említett kistélepüléseken felsőfokú végzettségű szakemberek dolgoznak, akiknek személyisége, egyéni lehetősége is meghatározza, hogy milyen módon formálódik a szolgáltatóhely. Kunbaracson azt lehet mondani, hogy minden fontos dolog ebben a közösségi házban zajlik. A főfoglalkozású szakember – aki egyébként a képviselő-testületnek is tagja – sok mindent hangol össze, szervez meg, folyamatosan készít pályázatokat. Mellette többnyire informatikus közhasznú munkatárs is dolgozik rész munkaidőben. Fülöpházán két pedagógus osztja meg a tanítás mellett a könyvtár, információs és közösségi hely működtetését. Kaskantyún egy főfoglalkozású könyvtáros munkaideje osztódik úgy, ahogy a helyi lakosság szokásainak legjobban megfelel. Mivel sokan járnak a szomszédos Kiskőrösre dolgozni, már reggel 7-kor nyit a ház, fogadva a buszra várókat, lapozgatókat, beszélgetőket. Egy hosszabb déli ebédszünet (11–14 óráig) után viszont újra várja este hatig a visszatérőket, az iskolából kijövőket.

Évente több alkalommal tartunk a kollégáknak szakmai napot, ahol közös kérdéseket beszélünk

meg, de továbbképzéseket is szervezünk az aktuális szakmai témákban. Azt tapasztaltuk, hogy az együttes munka befogadóvá tette nemcsak a könyvtárost, hanem a község vezetését, a pedagógusokat is. Ez fontos a további fejlesztésekhez, a rendszeres, szakszerű munka befektetésével a fokozatos fejlődés eléréséhez.

Gazdálkodás

A KSZR koncepciójának lényeges része a több lábon álló finanszírozás. Eltérő mértékben, de három szintnek kell léteznie. *Helyi forrás* szükséges ahhoz, hogy a település fenn tudjon tartani egy szolgáltatóhelyet, illetve optimális esetben fedezze a szolgáltatást közvetítő személy bérét. Ezeknek a forrása ma is az önkormányzat költségvetésében kell, hogy rendelkezésre álljon. A szolgáltató könyvtár – különösen, ha ez a koncepciónak megfelelően megyei könyvtár – jelentős forrással járul hozzá a szolgáltatás működtetéséhez. Ez nemcsak szakemberekből áll, akiknek a bérét a szolgáltató könyvtár fedezi, hanem számos szolgáltatás – esetenként pályázati – kiterjesztéséből is. A központi támogatás ma többnyire a kistérségi társuláson keresztül igénybe vehető normatíva, amit elsősorban a szolgáltatás működtetésére és fejlesztésére kell fordítani.

A többcélú kistérségi társulások által megkötött mozgókönyvtári szerződések forrása a Magyar Köztársaság tárgyevi költségvetési törvényében megállapított normatív támogatás. 2006-ban a településenkénti fajlagos költség 1 228 300 Ft volt, 2007-ben pedig 1300 ezer forint. Ez a kistérségi társulás mozgókönyvtári ellátásának közös pénzügyi kerete, amely a szerződés szerint nem osztható szét és adható át az érintett településeknek, de a szolgáltató könyvtár önkormányzatának sem. Alapvetően a társulástól átadott pénzforrásként kerül a szolgáltató könyvtárhoz, amely a normatív finanszírozás szabályait betartva a társulásnak számol el.

A szolgáltató könyvtár készíti el a normatíva teljes összegére a javasolt költségvetést, amelyet a kistérségi társulás fogad el. Az elszámolás – az államháztartás rendjének megfelelően – átvett pénzeszközként történik, így a nettó finanszírozás előnyeit élvezik körzetünkben a kistelepülések is. Természetesen akadnak – különösen év elején – a normatíva átutalásával kapcsolatban nehézségek, de lassan ezek is rendeződnek.

A kistérségi korszerű mozgókönyvtári ellátás

Alapkövetelmények:

- a költségek ésszerű összevonása, hatékonyabb felhasználása (nagyobb tételű vásárlás, központi támogatások racionalizálása, áfa-visszaigénylés);
- szakszerű és pontos nyilvántartás, ellenőrzés;
- teljes körű gépesítettség, szélessávú internet, felhasználói végpont;
- a szolgáltatások megfelelő kínálata;
- kiegyensúlyozottabb feladatellátás;
- az emberi erőforrások ésszerű, magas szintű megteremtése és fenntartása;
- komplexitás és hatékonyság minden erőforrásban.

Bács-Kiskun megye kistelepüléseinek változás kezdődött, de még nem értünk el mindenhol valódi áttörést. Abban azonban biztosak vagyunk, hogy az a három hely, ahol a „Közkinccs modell” megvalósítására törekedtünk, lényegesen nagyobb az esélyünk erre, mint ahol csak valamelyik részterületen sikerült előrelépni. A könyvtáros szakma és a döntéshozók felelőssége egyaránt komoly. Ilyen közel még nem volt a megújuláshoz a hazai kistelepülési könyvtári ellátás, kultúraközvetítés, de nem is volt még ekkora tétje, hogy jó úton haladunk-e. Számos javító módosításra van szükség ezúttal is, de a rendszer alkalmas arra, hogy fenntartható fejlődés induljon el. Meggyőződésünk szerint mi ezen az úton járunk a „Kell egy hely” megvalósításában, ezért tekintjük Bács-Kiskun megyében modellnek ezt a három helyet.

A kistérségi társulások működését meghatározó legfontosabb jogszabályok

2003. évi CXVI. törvény a Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről és az államháztartás hároméves kereteiről. 5. melléklet

244/2003. (XII. 18.) korm. rendelet a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről

2004. évi CVII. törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról

2004. évi CXXXV. törvény a Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről

5/2005. (I. 19.) korm. rendelet a többcélú kistérségi társulások által ellátott egyes közszolgáltatások 2005. évi normatív működési támogatásáról

17/2005. (IV. 5.) BM-PM együttes rendelet a többcélú kistérségi társulások által ellátott egyes közszolgáltatások 2005. évi normatív működési támogatásáról

36/2005. (III. 1.) korm. rendelet a többcélú kistérségi társulások megalakulásának 2005. évi ösztönzéséről és modellkísérletek támogatásáról

252/2005. (XI. 24.) korm. rendelet a többcélú kistérségi társulások közösségi busz beszerzésének 2005. évi támogatásáról

2005. évi CLIII. törvény a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről

4/2006. (I. 26) PM-BM együttes rendelet a helyi önkormányzatokat és a többcélú kistérségi társulásokat 2006. évben egyes központi költségvetési kapcsolatból megillető forrásokról

2006. évi CXXVII. törvény a Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről

Vonatkozó könyvtári jogszabályok

1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

64/1999. (IV. 28.) korm. rendelet – A nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről

73/2003. (V. 28.) korm. rendelet az Országos Dokumentumellátási Rendszerről

4/2004. (II. 20.) NKÖM-rendelet a helyi önkormányzatok könyvtári és közművelődési érdekeltségű támogatók támogatásáról

Irodalom

A könyvtári terület stratégiai céljai 2003–2007 között. <http://www.ki.oszk.hu/strategia/index.html>

SKALICZKI Judit: Esélyteremtés, hozzáférés, minőségi szolgáltatások: féldőben a hazai könyvtárügy stratégiája. <http://www.ki.oszk.hu/dok/0601Skaliczki.ht>

Könyvtárellátási szolgáltató rendszer (KSZR). Tájékoztató a kistételepülések könyvtári ellátásáról. Szerk. Richlich Ilona. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium megbízásából kiadja a Könyvtári Intézet. Budapest, 2006. Akaprint Nyomdaipari Kft. 100 p.

HEGYKÖZI Ilona–TÓTH Máté: Mozgókönyvtári szolgáltatások – szakirodalmi szemle. 2005. április. <http://www.ki.oszk.hu/strategia/regionalis.htm#ajanlobibl>

Beérkezett: 2007. III. 27-én.

Ramháb Mária

a Katona József Könyvtár igazgatója.

E-mail: mramhab@kjm.ku

Bakonyi Géza (1950–2007)

2007 nagyszombatján nagy veszteség érte az Egyetemi Könyvtárat Szegeden, és a könyvtárosokat szerte az országban. Meghalt dr. Bakonyi Géza, a könyvtár főigazgató-helyettese, a Szegedi Tudományegyetem bölcsészkarának tanszékvezető egyetemi docense.

Magyar–olasz szakon végzett, s miközben szerelme változatlan maradt az itáliai világ iránt, a könyvtárat, könyvtártudományt a nyolcvanas évek közepétől itthon is egyre erőteljesebben foglalkoztató számítástechnika, a könyvtári informatika első komolyabb jeleinek felbukkanása meghatározta pályájának alakulását. Irodalmi kutatási területei mellett olyan újdonságok is foglalkoztatták, mint a modern információs technológia a könyvtárakban, hálózati információforrások, irodalmi szövegek digitális feldolgozása, számítógépes visszakeresési rendszerek.

A hazai könyvtárügyben az automatizálást szorgalmazó számos csapat tagja volt. Részt vett az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer tervezésében. Konceptióit könyveiben fejtette ki: „Korongba zárt gondolatok”, a „Navigáció a hálózaton”. Megírta egyetemi jegyzeteit, köztük a „Könyvtári integrált rendszerek”-ről szólót.

Pályájának utolsó tizenöt éve hatalmas szellemi teljesítményt jelentett, és legtöbbször országos hatású eredményeket hozott. Számos projektnek volt meghatározó résztvevője, soknak vezetője. Néhány közülük: a 90-es évek közepén a szegedi felsőoktatási könyvtárak százmilliós automatizálási projektje, a nemzeti könyvtárral közösen folytatott „Eruditio”, a Széchenyi-tervben támogatott Matriksz projektben való szereplése, a MOKKA megvalósításában és működtetésében játszott kiemelkedő szerepe.

Országos ismertségét és elismertségét jelzi, hogy a könyvtártudomány és informatika, és számos más tudományterület irányító, meghatározó bizottságaiba kérték fel. Tagja volt az NKA kuratóriumának, az NKÖM ODR bizottságának, az OM Könyvtári Tanácsának, a Miniszterelnöki Hivatal Széchenyi-terv könyvtári tanácsadó testületének, a Magyar Terminológiai Társaságnak, a Hungamet Egyesületnek, az MKE Elektronikus könyvtár szekciónak és számos egyesületnek. Mindemellett teljes energiával munkálkodott a szegedi Egyetemi Könyvtárban.

Tudását nem adminisztrálta, hanem adta, személyiségének megfelelően sokszor a háttérből és észrevétlenül, szerényen. Halála pótolhatatlan veszteség.

Mader Béla

**Nehézségei vannak elektronikus
folyóiratainak kezelésében?**

Mi segítünk Önnek.

Az elektronikus folyóiratok és könyvek beszerzése és kezelése összetett és időigényes feladat. Az EBSCO széles körű szolgáltatásaival támogatja Önt ebben a munkában.

Ajánlatot kérünk Önnek a kiadótól, tisztázzuk a megrendelés körülményeit, és rendelkezésre bocsátjuk a használathoz szükséges információkat. Tájékoztatjuk Önt a régebbi évfolyamokhoz való hozzáféréssel és archív jogokkal kapcsolatosan, ezenkívül segítünk licencszerződéseinek megkötésében is.

Professzionális vevőszolgálatunk segít Önnek a hozzáférési nehézségek, IP-cím-változások és más problémák leküzdésében. Az EBSCO-megoldások elektronikus folyóiratok és könyvek számára minimalizálják az adminisztrációt, és áttekinthetőbbé teszik a megrendeléseket.

Hadd dolgozzunk mi Ön helyett: vegye fel a kapcsolatot az EBSCO ügyfélszolgálatával még ma!

Keresse magyar anyanyelvű munkatársunkat:
Telefon: +49 30 34 005 111
E-mail: salesberlin@ebSCO.com

www.ebsco.com

EBSCO
INFORMATION SERVICES